

KUNTAVAALI
2017
OHJELMA

Kristillisdemokraatit
ARVOISTASI POLITIIKKAA.

www.kd.fi

Johdanto

Meille on tärkeää, että jokainen suomalainen kokee kuuluvansa joukkoon ja olevansa mukana kehittämässä Suomea. On luotava yhteyttä ja luottamusta ihmisten välille. On luotava pohjaa uudenaikaiselle yhteisöllisyydelle ja välittämiselle, niin että perheet, naapurusto ja muut lähiyhteisöt ovat vahvasti rakentamassa yhteistä hyvinvointia. Näemme jokaisen ihmisen lähimmäisenä, emme säästökohteena tai taakkana. Ketään ei saa jättää heitteille. Kunnan yhtenä keskeisenä tehtävänä on tehdä luontaisten lähiyhteisöjen toiminta mahdolliseksi ja tukea niitä. Meille nämä tavoitteet tarkoittavat konkreettisia tekoja kuntapäätäjänä.

Tahdomme turvata ihmisille palvelut, jotka ovat nykyistä helpommin saavutettavissa ja tuotetaan entistä laadukkaammin ja edullisemmin. Kunnan rooli tulee muuttamaan merkittävästi maan hallituksen ajaman maakuntapohjaisen aluehallintouudistuksen myötä. Näemme, että kunnan rooli ihmisten hyvinvoinnin ja yhteisöjen elinvoiman edistäjänä on vahva myös tulevaisuudessa. Kuntavaalit ohjaavat myös aluehallintouudistuksen suuntaa. Pidämme tärkeänä, että päätöksenteko säilyy lähellä ihmistä.

Kuntatalous velkaantuu. Hyvä taloudenhoito on meille tärkeä arvo. Uudistuksia tarvitaan, jotta velkaantumista voidaan vähentää ja verojen nousukiito katkaista, mutta uudistus ei tarkoita meille samaa kuin leikkaustoimet. Kun puhumme uudistuksista, tarkoitamme asioiden tekemistä tehokkaammin, jolloin säästöä syntyy samalla, kun arjen sujuvuus ja ihmisten hyvinvointi paranee. Esimerkkinä mainittakoon perheiden hyvinvoinnin lisääminen kotipalvelua tarjoamalla, jolloin saadaan aikaan sekä tyytyväisiä ihmisiä myös säästöjä lastensuojelun kuluista. Toisena esimerkkinä kannatamme kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisiä, joilla saadaan aikaan sekä säästöjä päivähoitokuluista että joustavuutta perheiden arkeen. Kannatamme kuntien valtionosuusuudistuksen ja tasausjärjestelmän yhteensovittamista aluehallintouudistuksen yhteydessä. Tavoitteenamme on toisaalta estää verotason kohtuuton nousu ja toisaalta taata kuntien mahdollisuus hoitaa niille uudistuksen jälkeen jäävät lakisääteiset tehtävät ja investoinnit senkin jälkeen, kun sosiaali- ja terveyssektori siirtyvät pois kuntien vastuulta.

Leikkauksia, joilla saadaan aikaan suurempia, jopa kertautuvia kuluja, emme kannata. Lapsilla on oltava riittävän pienet ryhmäkoot kouluissa ja päiväkodeissa. Ryhmäkoon määrittelyssä on otettava huomioon oppilaiden erityistarpeet.

Terveyskeskuksista on saatava joustavasti moniammatillista apua ja vanhuksilla on oltava hoitajansa. Tarvitsemme inhimillistä otetta päätöksiin.

1. PUHDASTA POLITIIKKA JA ASUKASDEMOKRATIAA

Hyvä kunnallishallinto perustuu avoimeen vuorovaikutukseen kuntalaisten, päättäjiä ja viranhaltijoiden kesken. Hyvä hallinto edellyttää laajaa, avointa, läpinäkyvää ja helppokäyttöistä tapaa, jolla kuntalaiset voivat seurata seurata kunnassa tapahtuvaa toimintaa ja päätöksentekoa. Tavoitteenamme on, että kunnanvaltuutettumme ovat helposti lähestyttäviä kuntalaisten edusmiehiä, jotka kuuntelevat kuntalaisten huolia herkällä korvalla ja samalla kantavat vastuuta kokonaisuudesta. Kannatamme sitä, että kunnanvaltuustojen edustuksellista demokratiaa täydennetään suoran demokratian keinoin, asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista lisäämällä. Kuntalaisille on hyvä tarjota mahdollisuuksia kohdata viranhaltijoita ja päättäjiä esimerkiksi kyselytunneilla, asukasilloissa tai tietoverkon välityksellä osana valtuustotyöskentelyn arkea ja rutiinia.

Vastustamme yhteiskuntaamme pesiytynyttä rakenteellista, vaikeasti todennettavaa korruptiota, jossa esimerkiksi työpaikat, julkiset hankinnat tai julkisia varoja suunnataan tuttaville. Tahdomme kulissien takaisesta eturyhmien suhmuroinnista vapaata, puhdasta ja läpinäkyvää kuntapolitiikkaa ja toimimme itse näiden arvojen mukaisesti.

Korostamme perheen ja lähiyhteisöjen merkitystä. Tahdomme edistää erilaisia uusia ja kokeilevia kuntalaisten luontevia yhteen tuleminen tapoja, kuten siivouspäivät tai ravintolapäivät. Miksei voisi pitää myös taidepäiviä, liikuntapäiviä ja muita yhteisen tekemisen luontevia muotoja? Perinteiset vireät asukasyhdistykset, kyläyhteisöt, kansalaisjärjestöt ja seurakunnat ovat ihmisille tärkeä voimavara. Ajassamme korostuva yksilöllisyys tarkoittaa usein myös yksinäisyyttä ja välinpitämättömyyttä. Tahdomme olla tälle kehitykselle vastavoima, joka suuntaa pois eristyneisyydestä ja yksinäisyydestä kohti vähitellen kasvavaan toisista välittämistä, kohtaamista, jakamista ja naapuriapua. Yhdellä sanalla ilmaistuna, tavoitteenamme on yhteisöllisyys.

Kristillisdemokraattien visiona on tasa-arvoisempi, yhdenvertaisempi ja helpommin käsitettävä yhteiskunta, jossa annetaan perheille nykyistä suurempi painoarvo. Tulevaisuuden yhteiskunta on sujuvan arjen yhteiskunta, jossa kansalaisen tarvitsemat palvelut on helposti tavoitettavissa lähipalveluina tai esimerkiksi yhden luukun peruspalvelukeskuksen tai mobiilipalvelujen kautta.

Toimenpiteet:

- Tuomme kuntalaisia osallistavat käytännöt osaksi valtuustotyöskentelyn arkea ja olemme helposti lähestyttäviä kuntapäättäjiä.
- Edistämme sujuvaa arkea ja helposti tavoitettavia palveluita.
- Tarjoamme vastavoiman yksinäisyyttä ja välinpitämättömyyttä luoville

- arvoille korostamalla yhteisöllisyyttä, lähimmäisyyttä ja kohtaamista.
- Vastustamme aktiivisesti rakenteellista korruptiota.
 - Kunnallisten vanhusneuvostojen, vammaisneuvostojen ja nuorisovaltuustojen toimintaedellytykset turvattava

2. INHIMILLISEMPI OTE PERUSPALVELUIHIN

Sosiaali- ja terveydenhuolto tarvitsee rakenneuudistuksen, jossa palveluiden painopistettä siirretään perusterveydenhuoltoon ja sekä ennalta ehkäiseviin, hyvinvointia lisääviin peruspalveluihin. Näin voidaan hillitä kalliiden erityispalvelujen kulujen kasvua. Esimerkiksi vanhustenhuollossa sekä lastensuojelussa voidaan samanlaisesti lisätä hyvinvointia ja saavuttaa merkittäviä säästöjä, kun tuki annetaan oikea-aikaisesti ja riittävän suuruisena.

Nuorten matalan kynnyksen mielenterveyspalveluille sekä perheiden tukipalvelulle ja perheneuvonnalle sekä lähisuhdeväkivaltaa kohdanneiden tukipalveluille on erityistä tarvetta. Lasten ja nuorten terveyden edistäminen tukee syrjäytymisen vastaista työtä. Työttömät, eläkeläiset, kotivanhemmat ja pienyrittäjät jäävät tällä hetkellä terveyttä edistävien palvelujen ulkopuolelle, koska he eivät ole työ- tai kouluterveydenhuollon piirissä. Esitämme heille vastaavia ennaltaehkäiseviä terveystarkastuksia ja terveysneuvontaa terveyskeskuksissa.

2.1. Arvostusta ikäihmisille

Kristillisdemokraattien mielestä jokainen ikäihminen ansaitsee arvokkaan vanhuuden. Vanhustenhoito on saatava sellaiselle tasolle, ettei vanhenemista tarvitse pelätä. Valvira on hiljattain raportoinut vanhusten yleisestä kaltoin kohtelusta hoitolaitoksissa. Myös aluehallintovirastoihin on tehty kanteluita vanhustenhoidon laiminlyönneistä.

Nykyään asumisyksiköissä asuvat vain ne vanhukset, joiden toimintakyky on merkittävästi alentunut ja hoidon tarve on suuri. Hoitajien määrää onkin lisättävä, ei suinkaan vähennettävä! Hoitajien vähäinen määrä lisää paitsi vanhusten epäinhimillistä kohtelua, myös heikentää työssä jaksamista ja hoitotyön kiinnostavuutta. Kunnissa on huolehdittava riittävän ja ammattitaitoisen hoitajamitoituksen toteutumisesta.

Vanhustenhoitoa tapahtuu yhä enemmän kodeissa, jonne on tuotu kevyempiä palveluita. Kannatamme tätä, kunhan vanhuksen toimintakyvyn ylläpidosta sekä arjesta selviytymisestä pidetään huolta. Kotipalvelua on kuitenkin paikoin vaikeaa saada,

tai joskus laitoshoidoa tarvitsevia pidetään kotihoidossa. Pahimmillaan tämä on heitteillejättöä. Turvallinen vanhuus on kristillisdemokraateille ihmisoikeuskysymys, jota puolustamme.

Kannatamme omaishoidon lisäämistä. Omaishoidon tukeen on kuitenkin saatava riittävät resurssit ja omaishoitajien jaksamisesta ja hyvinvoinnista on huolehdittava. Omaishoitajat myös tarvitsevat vapaapäiviä ja mahdollisuuden virkistymiseen, kuntoutukseen, kotipalveluun ja mahdollisuuden terveystarkastuksiin. Useimmiten omaishoitoa on tarpeen tukea myös tarjoamalla kotipalvelua.

Toimenpiteet:

- Nuorten mielenterveyspalveluihin pääsy on saatava nopeaksi.
- Lisäämme hoitajia vanhustenhuollon ympärivuorokautisiin yksiköihin ja edistämme vanhustenhuollon parempaa hoitokulttuuria.
- Lisäämme ikäihmisten kotiin tuotavien palvelujen määrää ja laatua. Edistämme aktiivisesti ikääntyneiden toimintakykyä säilyttäviä käytäntöjä ja torjumme laitostumista mahdollisten sairaalajaksojen aikana.
- Puolustamme omaishoitoa ja omaishoitajien mahdollisuutta vapaapäiviin, virkistymiseen, kuntoutukseen ja edulliseen kotipalveluun.
- Inhimillinen saattohoito turvattava

3. TUKEA JA VALINNAVAPAUTTA LAPSIPERHEILLE

Olemme perhepuolue. Lapsiperheissä kasvaa maamme tulevaisuus, ja siksi nykyinen alhainen syntyvyys on erittäin hälyttävää. Kristillisdemokraateina haluamme kannustaa perheen perustamiseen ja luoda lapsimyönteistä yhteiskuntaa. Tavoitteenamme on lisätä lapsiperheiden arjen sujuvuutta, parantaa koululaisten hyvinvointia ja tarjota harrastusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille. Monet perheitä koskevat päätökset tehdään kunnissa. Päätökset on tehtävä jatkossakin lähellä, jotta palvelutarpeen muutoksiin voidaan vastata nopeasti ja ketterästi. Puolustamme perheiden valinnanvapautta. Huolehdimme siitä, että keittiön pöydän äärellä päätetään pienten lasten hoitopaikasta ja –muodosta. Tahdomme tarjota perheille vaihtoehtoja. Tarvitsemme päiväkotien rinnalla kotihoitoa, perhepäivähoitoa, aamu- ja iltapäiväkerhoja sekä mahdollisuuksia valita yksityisiä palveluita. Vuorotyötä, osa-aikatyötä ja lyhytaikaista työtä tekeville on voitava tarjota nykyistä joustavampia mahdollisuuksia järjestää lastenhoito. Päivähoidon ja perusopetuksen ryhmäkokoja pitää olla kohtuullisia ja aikuisia on oltava riittävästi lasten turvallisen hoidon ja riittävän läheisyyden turvaamiseksi. Päiväkotihoidon laadun heikkeneminen kaventaa vanhempien mahdollisuuksia työssäkäyntiin.

Laadukkaan päivähoidon ja varhaiskasvatuksen rinnalla korostamme lasten kotihoidon mahdollistamista esiopetusikään saakka. Perhevapaisiin ja kodin hoidon tukeen esitämme valtakunnan tasolla parannuksia. Perhevapaajärjestelmä tulee uudistaa joustavaksi ja perheiden erilaiset tilanteet huomioon ottavaksi. Näemme myös isovanhempien ja muun lähisuvun roolin tärkeänä lapsiperheiden arjessa.

Perheiden tukeminen on parasta hyvinvointipolitiikkaa. Lastenneuvoloissa on huomioitava myös perheiden jaksaminen. Apua parisuhteiden kriiseihin tai lasten kasvatukseen liittyviin huoliin on oltava helposti tarjolla. Neuvolat ja kouluterveydenhuolto ovat avainasemassa matalan kynnyksen palvelujen tarjoamisessa, jotta mahdollisiin ongelmiin voidaan antaa apua varhaisessa vaiheessa. Tarjoamalla kotipalvelua sitä tarvitseville perheille voidaan ehkäistä ongelmien kasaantumisen ja vanhempien voimavarojen loppuminen. Erilaisten perheiden tarpeet tulee huomioida palveluissa. Erityistä tukea voivat tarvita esimerkiksi yksinhuoltajat, erityislasten, monikkolasten perheet tai monilapsiset perheet.

Lasten ja nuorten syrjäytymiskehitykseen tulee puuttua varhaisessa vaiheessa. Iltapäivä- ja harrastustoimintaan osallistumisen on oltava mahdollista myös vähävaraisten perheiden lapsilla. Kuntien panostukset lasten ja nuorten harrastustoimintaan ja liikuntapaikkoihin maksavat itsensä takaisin paremman kansanterveyden ja syrjäytymistä estävän vaikutuksen kautta. Liikuntapaikkojen lisäksi pidämme tärkeänä, että nuorille on tarjolla kerhotiloja, joissa voi viettää vapaa-aikaa turvallisessa ympäristössä.

Toimenpiteet:

- Edistämme perheiden valinnanvapautta lastenhoidossa.
- Puolustamme päivähoidon sekä esi- ja perusopetuksen pieniä ryhmäkokoja. Pidämme aamu- ja iltapäiväkerhojen maksut kohtuullisina.
- Turvaamme päivähoitopaikkojen riittävän määrän muun muassa puolustamalla kotihoidon tuen ja yksityisen hoidon tuen kuntalisia.
- Vahvistamme matalan kynnyksen moniammatillisia palveluja lapsiperheille äitiys- ja lastenneuvolan yhteyteen. Lisäämme lapsiperheiden kotipalvelua tukemaan vanhemmuutta ja arjessa selviytymistä ja pidämme huolta, ettei hinta muodostu esteeksi hakea kotipalvelua.
- Edistämme edullista tai maksutonta kerho- ja harrastustoimintaa. Jokaisella lapsella ja perheellä on oltava mahdollisuus harrastaa.
- Luomme lapsiystävällistä ympäristöä. Tuomme esille päätösten vaikutukset lapsiin ja perheisiin kaikessa päätöksenteossa.
- Lapsiin ja perheisiin kohdistuvien päätöksien ennakkoarviointia tehtävä säännöllisesti.

4. KOULUTUS ON KUNNAN KILPAILUVALTTI

Suomalainen koulutus kelpaa esimerkiksi maailmalla. Tästä huolimatta sitä on kehitettävä eteenpäin, että Suomi pysyy vahvan osaamisen maana. Eväät maamme hyvään koulutustasoon rakentuvat perheiden hyvinvoinnista, vahvasta perusopetuksesta ja mahdollisuuksien tasa-arvosta. Suurin vastuu suomalaisten sivistyksestä on kunnilla, joissa tehdään varhaiskasvatusta, peruskoulua, lukioita ja ammatillista koulutusta koskevat päätökset.

Koulutukseen on tehty viime aikoina niin valtion taholta kuin kuntatasolla rajuja leikkauksia. Perusopetuksen tuntikehystä on leikattu. Lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa on karsittu lähiopetustunteja ja vähennetty aloituspaikkoja. Suomi on putoamassa oppimistulosten kansainvälisissä vertailussa. Kouluviihtyvyyys on myös tutkimus toisensa jälkeen heikkoa, vaikka oppimistulokset ovat yhä maailman huippua.

Meille on tärkeää, että kunnan jokainen nuori saa opiskelupaikan peruskoulun jälkeen. Opiskelun keskeyttämisvaarassa olevat tai jo keskeyttäneet on tavoitettava oppilaitoksissa nopeasti, jotta nuoren koulutuspolku voidaan päivittää. Tahdomme kehittää laadukasta opetusta ja turvata nuorille paremman tulevaisuuden. Tavoitteenamme on investoida nykyistä enemmän koulutukseen. Laadukas ja monipuolinen koulutus on kunnan kilpailuvaltti.

Puolustamme kristillisen kulttuuriperinnön ja kansakuntaa yhdistävien arvojen välittämistä ja esillä pitämistä koko koulutuspolun matkalla sekä koulujen yhteistyötä seurakuntien kanssa.

4.1. Peruskoulu

Peruskoulu on suomalaisen sivistyksen ja osaamisen kulmakivi. Emme kannata perusopetuksen laatua heikentäviä toimenpiteitä.

Toimenpiteet:

- Säilytämme koulutuksen maksuttomana ja korkeatasoisena myös jatkossa. Emme leikkaa koulutuksen laadusta. Perusopetuksen tuntikehyksiä tulee nostaa. Nykyinen tuntimäärä on alle OECD:n keskiarvon.
- Perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa on oltava riittävästi ja kohtuullisella hinnalla tarjolla ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien osalta erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille.

- Esiopetuksessa ja peruskoulussa panostamme ryhmäkokojen pienentämiseen, jotta opettajat pystyvät käyttämään ammattitaitoaan sekä kohtaamaan jokaisen oppilaan yksilönä.
- Kouluterveydenhuolto on säilytettävä kunnan vastuulla sote-uudistuksessa.
- Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen ja tukitoimien on toteutettava riittävinä koko maassa. Oppilaalla tulee olla oikeus erityisluokkaan silloin kun se on hänen etunsa mukaista.
- Lievästi vammaisten ja toimintarajoitteisten oppilaiden tarpeet on huomioitava. Tavoitteena tulee olla siirtyminen toiseen asteen koulutukseen ja sen myötä opiskelu ammattiin.
- Puolustamme puhdasta sisäilmaa päiväkodeissa ja kouluissa. Lapsille ja henkilökunnalle on taattava terveellinen työskentely-ympäristö.
- Ehkäisemme koulukiusaamista edistämällä yhteisöllisyyttä ja luokkahenkeä vahvistavien metodien käyttöä. Koulukiusaamiseen on puututtava napakasti ja välittömästi. Korostamme erilaisten ihmisten yhtäläistä ihmisarvoa, auttamisen ilmapiiriä ja edistämme koulujen arvokasvatusta koulurauhan vahvistamiseksi. Lisäämme koulujen ja seurakuntien välistä yhteistyötä.
- Huolehdimme turvallisesta koulutiestä.
- Edistämme perheiden valinnanvapautta lastensa koulun valinnassa. Rekisteröityjen yhdistysten ja säätiöiden ylläpitämien koulujen toimintaedellytykset on turvattava yhdenvertaisesti kunnallisten koulujen kanssa.
- Kunnissa turvattava THL:n suositusten mukainen koulupsykologien määrä suhteessa oppilasmäärään.

4.2. Lukiokoulutus

Lukioiden houkuttelevuus on laskenut viime vuosina, vaikka tarvitsemme maahamme lisää koulutettua työvoimaa. Suomi voi kilpailla globaalissa maailmassa vain korkealla osaamisella, johon laadukas lukiokoulutus antaa hyvän lähtökohdan.

Toimenpiteet:

- Lukiokoulutus on säilytettävä yleissivistävänä.
- Lukion oppituntien vähentämiselle on saatava loppu. Kunnat eivät saa säästää ns. puolikaskursseja järjestämällä. Etäopetus ei saa muodostua pääasialliseksi opetusmuodoksi.
- Suomalaisten nuorten oppimistulokset ovat heikentyneet huomattavasti matematiikassa ja luonnontieteissä. Lukiokoulutuksen kehittämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota näiden aineiden oppimistulosten parantamiseen.
- Kattava lukioverkko on turvattava. Mahdollisuus laadukkaaseen lukiokoulutukseen on taattava myös harvaan asutuilla seuduilla.

- On taattava riittävät resurssit niin, että oppilaat saavat nykyistä paremmat vuorovaikutustaidot sekä digitaaliset valmiudet.
- Opiskelijahuollon resurssit on turvattava, jotta nuori saa tarvitsemansa tuen, mikäli terveydelliset tai elämän taitekohdalle tyypilliset kriisit vaikeuttavat opintojen etenemistä.

4.3. Ammattikoulutus

Ammatillinen koulutus on perinteisesti ollut laadukasta ja arvostettua Suomessa. Hakijoita on enemmän kuin paikkoja. Koulutuksen taso on kuitenkin vaarassa heikentyä ja osin on jo heikentynyt. Ammatillisiin oppilaitoksiin voi olla vaikea löytää päteviä opettajia. Ammattikoulutus on suurin kärsijä hallituksen säästöissä. Vuonna 2017 ammatillisen koulutuksen rahoitus on 310 miljoonaa euroa, eli 15 prosenttia pienempi kuin se oli vuonna 2013. Leikkaukset uhkaavat lisätä nuorten syrjäytymistä ja vaarantaa nuorisotakuun toteutumisen. Olemme edelleen vahvasti valtakunnallista nuorisotakuun kannalla, ettei yksikään nuori syrjäytyisi ja jäisi koulutuksen ulkopuolelle. Tällä hetkellä jokaiselle peruskoulun päättävälle nuorelle löytyy opiskelupaikka nuorisotakuun mukaisesti. Valitettavasti kehitys kulkee toiseen suuntaan, kun aloituspaikkoja vähennetään.

Toimenpiteet:

- Esitämme ammatilliselle koulutukselle osoitettujen säästöjen perumista sekä koulutuksen uudistamista ja kehittämistä työelämän haasteita vastaavaksi. Digitalisoituvassa maailmassa ammattikoulutetut tarvitsevat yhä monipuolisempia taitoja pysyäkseen työmarkkinoilla.
- Yhteistyön oppilaitoksien ja yritysten välillä on oltava saumatonta.
- Turvaamme lähiopetuksen määrän, sillä käytännönläheiset ammatit vaativat käytännön työssä harjaantumista.
- Panostamme ammatillisten alojen opettajien rekrytointiin ja turvaamme monipuolisen järjestäjäverkon (kunnat, kuntayhtymät, yritykset ja säätiöt).
- Oppisopimuskoulutus on säilytettävä omana itsenäisenä koulutusmuotona, jossa opiskelijan työstä maksettava palkka kasvaa kertyvän osaamisen mukana. Emme kannata oppisopimuskoulutuksen muuttamista palkattomaksi työksi. Esitämme lisäpanostuksia oppisopimuskoulutukseen, joka on toimiva koulutusmuoto myös erityisryhmille.

4.4. Nuorisotyö

Nuorten alueelliset hyvinvointierot ovat kasvaneet palveluiden keskittämisen myötä.

Nuoriin kohdistuvat leikkaukset vaarantavat sen hyvän työn mitä nuorisotakuun ja etsivän nuorisotyön eteen on vuosia tehty. Nuorten hyvinvointiin panostaminen maksaa itsensä takaisin. Tietoa kunnan toiminnasta pitää tarjota yhä enemmän kanavissa, joissa nuoret ovat läsnä. Nuorten äänen tulee kuulua kunnan päätöksenteossa. Nuorisovaltuustoille turvataan riittävät toimintaresurssit.

Toimenpiteet:

- Nuorten turvallisia vapaa-ajanviettopaikkoja, kuten nuorisotaloja, liikunta- ja harrastetiloja tulee olla riittävästi.
- Esitämme lisäpanostuksia työpajatoimintaan ja etsivään nuorisotyöhön keinoina tavoittaa koulutuksesta pudonneita nuoria sekä räätälöidä sopivia koulutuspolkuja. Avoimet ammattiopinnot on nähtävä uutena mahdollisena keinona rakentaa saumattomia koulutuspolkuja.
- Nuorten edullisia tai maksuttomia harrastusmahdollisuuksia sekä ennaltaehkäisevää päihdetyötä on lisättävä. Päihdeongelmaisten hoitoonohjaus ja hoito tulee järjestää ripeästi ja kannustaen varhaiseen puuttumiseen.

4.5. Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö on osa kunnan hyvinvointipalveluiden kokonaisuutta. Vapaan sivistystyön oppilaitokset edistävät aktiivista ja demokraattista kansalaisuutta sekä tekevät monipuolista työtä erityisryhmien kuten maahanmuuttajien parissa. Näille opinnoille on lisääntyvästi kysyntää tulevina vuosina. Omaehtoinen opiskelu lisää ihmisten tietotaitoa, terveyttä, kokonaisvaltaista hyvinvointia ja viihtymistä omassa kotikunnassaan.

Toimenpiteet:

- Turvaamme vapaan sivistystyön koulutus- ja kulttuuripalvelut.
- Korostamme kansanopistojen roolia maahanmuuttajien kotouttamisessa, kuten aikuisten kieli- ja kulttuurikoulutuksessa.

5. HYVINVOINTI TEHDÄN LÄHELLÄ

Hyvinvointia luovat ihmiset itse lähiyhteisöissään ja elämänvalinnoillaan. Kunta voi joko tukea asukkaidensa aktiivisuutta tai hankaloittaa sitä liiallisella byrokratialla. Kristillisdemokraatit tahtovat sujuvaa yhteisöllisyyttä, talkoohenkeä ja asukasaktiivisuutta ja toimivat kunnissa näiden edistämiseksi. Monilla paikkakunnilla on kehitetty asukkaiden omaehtoista toimintaa, kuten ravintolapäiviä, siivouspäiviä, tempauksia, erilaisia korttelijuhlia, teemapäiviä ja kevyitä yhteisöllisiä tapahtumia, joihin osallistuminen on kertaluonteista, hyödyllistä ja hauskaa. Tuemme tällaisia asukkaita yhteen tuovia tilaisuuksia ja olemme itse aktiivisesti mukana ja jopa luomassa niitä. Kevytyhteisöllisyys on kasvava myönteinen trendi, jossa kunnan tehtävänä on tarjota alusta ihmisten omalle aktiivisuudelle. Kunnan on suhtauduttava ilmiöön kannustavasti ja mahdollisuuksia tarjoten. Kannatamme myös kaikille avoimien liikuntapaikkojen ja ulkoilureittien kehittämistä.

5.1. Liikunta ja vapaa-ajantoimi

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on jatkossakin kuntien lakisääteinen tehtävä. Liikuntapalvelut ovat tärkeä peruspalvelu. Liikuntamahdollisuuksiin panostaminen on kunnalle kannattavaa, sillä se vahvistaa kuntalaisten terveyttä, parantaa elämänlaatua ja sen myötä tuo säästöä sairaskuluissa sekä monipuolista välillistä hyötyä. Liikuntapaikoissa ja palveluissa on huomioitava erilaiset liikkujat. Jokaisella vauvasta vaariin ja kuntoutujasta kilpaurheilijaan on oikeus liikkua. Liikunta myös yhdistää ihmisiä. Kuntien on huomioitava seurojen lisäksi myös vapaamuotoisempien harrastusryhmien tarpeet.

Toimenpiteet:

- Edistämme liikuntatilojen, urheilu- ja uimahallien, ulkokenttien ja ulkoilureittien rakentamista ja ylläpitoa.
- Pidämme huolta erilaisten liikkujien tarpeista, jotta esimerkiksi ikäihmisten, kuntoutuvien tai erityisryhmien mahdollisuudet säännölliseen liikuntaan turvataan varallisuudesta riippumatta. Sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteydessä on tärkeä tunnistaa liikunnan tarve ja ohjata liikunnan pariin.
- Tuemme urheiluseurojen ja vapaamuotoisten harrastusryhmien toimintaa, esimerkiksi selkeyttämällä tilojen varausjärjestelmää ja lisäämällä käyttöastetta. Harrastamisen mahdollisuuksia on lisättävä koulupäivän yhteyteen.
- Parannamme työssäjaksamista lisäämällä mahdollisuuksia työikäisten hyvinvointiliikuntaan. Edistämme kunnan henkilöstön työhyvinvointia liikunta- ja kulttuuriseteleillä tai yhteistyössä seurojen kanssa.

5.2 Kulttuuripalvelut

Kulttuuri tuo kuntiin ja kaupunkeihin elämää, hyvinvointia ja houkuttelevuutta. Kulttuuripalvelut ovat toimivien peruspalveluiden ohella keskeinen osa paikkakunnan vetovoimaa. Puolustamme maksuttomia ja laadukkaita kirjastopalveluita. Edistämme kulttuurikasvatusta varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä lisäämme kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua kulttuuriharrastuksiin ja omaehtoisiin kulttuuritempauksiin. Harrastajateatterit, nuorisoseurat, kotiseutuyhdistykset, työväenyhdistykset, kristilliset yhdistykset, soittokunnat, orkesterit, kuorot sekä monet muut toimijat ovat jo kymmeniä vuosia tarjonneet laadukkaita ja osallistavia kulttuuripalveluita. Kuntien tulee jatkossakin tukea järjestöjen toimintaa avustusten, tilojen sekä yhteistoimintasopimusten kautta. Näemme myös myös korkeatasoisten kulttuurilaitosten ylläpitämisen keskeisenä osana suomalaisen kulttuurin vaalimista ja vahvistamista. Kaupunkiympäristöä tulee rikastuttaa toteuttamalla prosenttiperiaatetta, eli osoittamalla prosentti rakennus- ja peruskorjauskuluissa taiteeseen tai viihtyisyyteen.

Toimenpiteet:

- Tuemme kirjastojen, kansalaisopistojen, taidelaitosten ja museoiden toimintaa.
- Huolehdimme kulttuuripalvelujen monipuolisuudesta ja pidämme asiakasmakсут kohtuullisina.
- Kannatamme kulttuuripalveluiden järjestämisessä yhteistyösopimuksia naapurikuntien, kolmannen sektorin, kulttuurialan yrittäjien, seurakuntien sekä kristillisten yhteisöjen kanssa.
- Erityisryhmille tulee taata yhdenvertainen osallistumismahdollisuus kulttuuripalveluihin.

6. KOTOUTTAMINEN KOTIKUNTAAN

Suomeen on saapunut viime vuosina ennennäkemätön määrä maahanmuuttajia, joiden kotouttamisessa kunnilla on tärkeä rooli. Näemme läheisyysperiaatteen mukaisesti, että kotoutuminen tapahtuu ensisijaisesti kuntaan. On tärkeää, että maahanmuuttajat pääsevät nopeasti koulutukseen tai kiinni työelämään. Täysimääräinen osallisuus kantasuomalaisten yhteisöissä on kotoutumisen päämäärä. Tähän tarvitaan yhteistyötä työnantajien, kansalaisjärjestöjen, seurojen ja seurakuntien sekä muiden paikallisten toimijoiden kanssa.

Hyvät etniset suhteet edistävät molemminpuolista turvallisuutta, samoin yhdenvertaisuus kantaväestön kanssa niin oikeuksien kuin velvollisuuksien suhteen. Kaiken-

laiseen rasismiin tulee suhtautua kunnassa torjuvasti. Syrjinnän kokemukset voivat jättää pysyviä jälkiä, jotka vaikeuttavat kotoutumista ja osallisuuden kokemista jopa sukupolvesta toiseen.

Kuntien kotouttamishjelmissä on kiinnitettävä erityishuomiota nuorten sekä äitien opiskelun ja työllistymisen tukemiseen sekä harrastustoiminnan mahdollisuuksiin. Pakolaistaustaisten lasten oppimistulokset ovat heikompia vielä toisessa polvessa. Heille tarvitaan tukiopetusta ja esimerkiksi läksykerhoja. Myös äitien kielitaidon ja koulutustason nostaminen on tärkeää, jotta he voivat tukea lastensa koulunkäyntiä.

Riittävä kotimaisten kielten taito on tärkeimpiä edellytyksiä koulumenestykseen, jatko-opintomahdollisuuksien avautumiseen ja työllistymiseen ja ehkäisee tehokkaasti syrjäytymistä. Kotimaisten kielen oppiminen on asetettava selkeäksi tavoitteeksi jokaisen maahanmuuttajan kohdalla. Erityisesti yläluokille Suomeen saapuvat maahanmuuttajanuoret tarvitsevat lisätukea.

Syrjäytyneistä nuorista lähes joka neljännellä on maahanmuuttajatausta, ja joka kolmas kouluttamaton vieraskielinen nuori on syrjäytynyt. Tutkimustiedon valossa on selvää, ettei kotouttamisessa ole täysin onnistuttu. Mutta kun kotouttamiseen on panostettu, tulokset ovat selkeitä. Kaikkein kalleinta on jättää kotouttamatta ja sallia etnisten ryhmien eriytyminen.

Toimenpiteet:

- Edistämme hyviä etnisiä suhteita ja lisäämme luottamusta kansanryhmien välille. Kannustamme kotouttavaa yhteisöllisyyteen, eli kantasuomalaisten yhteisöjen aktiivisuuteen ottaa maahanmuuttajat vastaan.
- Kotouttaminen maksaa itsensä takaisin, eli hoidamme sen hyvin. Pääpainotuksemme on kieli- ja kulttuurikoulutus, aiemmin hankitun osaamisen ja ammatitaidon kartoittaminen ja hyödyntäminen sekä äitien tavoittaminen kotouttamispalveluiden piiriin.
- Kunta voi tarjota kotouttavaa työtoimintaa ja työkokeiluja turvapaikanhakijoille ja kotoutettaville sekä edistää yhteyksiä työnantajien kanssa työllistymisen edistämiseksi. Oppisopimuskoulutus on monelle maahanmuuttajalle sopiva tapa päästä kiinni työelämään.

7. ELINVOIMAA KOTIKUNTAAN

Tulevaisuuden kunta kantaa yhä enemmän vastuuta oman kotiseudun elinvoimasta ja kehityksestä. Toimimme pitkäjänteisen ja aktiivisen elinvoimapolitiikan puolesta. Painotamme pienten ja keskisuurten yritysten toimintamahdollisuuksien lisäämistä kaikessa päätöksenteossa, sillä juuri näissä on suurin kasvupotentiaali ja suurimmat mahdollisuudet työllistää. Edistämme vahvaa kumppanuutta alueen yritysten ja kolmannen sektorin kanssa.

7.1. Yrittäjyys

Elinvoimapalveluissa yhteistyö kuntien ja maakunnan välillä on avain koko alueen menestykseen. Tämä koskee erityisesti työvoima-, koulutus- ja osaamispalveluita sekä kaavoitus ja lupa-asioita, joissa alueen yritysten tarpeita on kuunneltava tarkasti.

Toimenpiteet:

- Edistämme pienten ja keskisuurten yritysten toimintamahdollisuuksia.
- Elinvoimapalvelut, kuten kaavoitus-, lupa- ja sijoittautumispalvelut on saatava yhden luukun periaatteen mukaan läheltä ja sujuvasti, samoin matkailu- ja markkinointipalvelut.
- Kunnan on varmistettava, että yrittäjien käytössä on logistiikka- ja tietoliikenneyhteyksiä sekä ympäristöhuollon palveluita. Tämä tukee myös etätyömahdollisuuksia.
- Jokaisessa kunnassa tulee olla ajantasainen elinvoimapolitiittinen ohjelma, jonka laadinnassa alueen yrittäjien edustus on mukana. Kunnan korkeimman johdon on oltava suorassa vastuussa kunnan päivittäisessä elinvoimapolitiikassa.
- Ammatillisen koulutuksen tarjonnassa on otettava huomioon alueen elinkeinoelämän tarpeet sekä huolehdittava oppilaitosverkon alueellisesta kattavuudesta ja saavutettavuudesta.
- Yrittäjyyskasvatuksesta on huolehdittava kaikilla kouluasteilla ja se tulee sisällyttää kunta- ja koulukohtaisiin opetussuunnitelmiin. Koulujen yhteistyötä paikallisten yrittäjien kanssa lisättävä mm. työelämään tutustumisessa ja opintoihin liittyvissä harjoitteluissa ja hyödynnettävä kouluissa yrittäjyyskasvatusta tukevien järjestöjen toimintaa sekä paikallisia yrittäjäjärjestöjä.
- Kaavoitus ja muut lupa-asiat on toteutettava avoimesti, johdonmukaisesti ja tarvittaessa nopeasti. Proessin aikana tulee kuulla myös yrittäjiä. Liikennesuunnittelussa tulee huomioida myös asiakasvirrat. Keskenään kilpailevia

yrityksiä on kohdeltava mahdollisimman tasapuolisesti kaavoituksessa ja maapolitiikassa sekä liikepaikkaratkaisuissa.

- Pidämme verotuksen tason kohtuullisena ja vältämme veroluonteisia maksuja yrittäjille.

7.2. Työllisyys

Hyvinvoivassa kunnassa työikäiset käyvät töissä, ellei elämäntilanne sitä estä. Työllisyyden hoito on meille ensisijaisesti pienten ja keskisuurten yritysten toimintamahdollisuuksien edistämistä, sillä näissä yrityksissä on suurin kasvu- ja työllistämispotentiaali. Joskus työllistyminen vaatii kuitenkin yhteiskunnan tukea, ja siinä näemme, että läheisyysperiaatteen mukaisesti kuntataso on luontevin vastuutaho tukemaan pitkäaikais- ja nuorisotyöttömien sekä maahanmuuttajien työllistymistä. Työttömyys on kunnalle kallista. Verotulojen menetyksen lisäksi kunta joutuu maksamaan niin sanottua kuntavastuuosuutta eli Kela-sakkoa puolet työmarkkinatuen kustannuksista, kun henkilö on saanut tukea 300 päivää. Kunnan maksama ”sakko” kohoa 70 prosenttiin, jos työtön ei ole työllistynyt, kun työmarkkinatukea on maksettu tuhat päivää. Lisäksi tulevat muut työttömyydestä koituvat sosiaali- ja terveyskulut. Kuntien mahdollisuuksia tukea työllisyyttä pitää vahvistaa, koska he kantavat taloudellisen päävastuun sen kuluista.

Toimenpiteet:

- Toteutamme kunnissa työllisyyden kuntakokeiluja, joissa työllistymistä edistävät palvelut toteutetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä. Kuntakokeilussa päämääränä on pysyvien työsuhteiden syntyminen.
- Kela-sakkojen osuutta tulee voida käyttää kuntakohtaiseen palkkatukeen, jolla yrittäjien panosta työllistämässä voidaan lisätä.
- Kristillisdemokraattien kannustavan perusturvan malli auttaisi myös kuntia suuntaamaan resurssejaan aktiiviseen työvoimapolitiikkaan. Valtakunnallisessa mallissa reaaliaikaisen tulorekisterin avulla sovitetaan yhteen palkkatulo sekä harkinnanvarainen, elämäntilanteeseen sidottu ja etuuksia yhdistävä sosiaaliturva. Malli korvaisi nykyisen sirpalemaisen perusturvan ja takaisi, että työn vastaanottaminen on aina taloudellisesti kannattavaa.

7.3. Julkiset hankinnat

Kristillisdemokraatit suhtautuvat ostopalveluihin myönteisesti ja käytännönläheisesti. Emme aja ideologisesti sen enempää palvelujen yksityistämistä kuin niiden hoitamista julkisen organisaation kautta. Tarkastelemme palvelujen parasta tuottanutapaa kuntalaisen hyödyn näkökulmasta.

Kunnat ovat suurostajia, sillä kuntien tekemien julkisten hankintojen kokonaisarvo on noin 18 miljardia euroa. Hankinnoilla on iso merkitys alueen talouteen, työllisyyteen ja yritysten elinvoimaan. Uusi hankintalaki mahdollistaa lähiruuan suosimisen sekä pienten ja keskisuurten yritysten markkinoille pääsyn mm. tekemällä osatarjouksia kilpailutuksiin. Kuntien vastuu osaavasta hankintapolitiikasta on yhä merkittävä. Osallistuminen jo valmiiksi jaettuihin urakoihin on pienille yrityksille yksinkertaisempaa kuin osatarjousten tekeminen. Kunta, joka tahtoo edistää alueen elinvoimaa, kilpailuttaa viisaasti. Hankinnoissa on huomioitava kokonaisedullisuuden lisäksi turvallisuus, jäljitettävyyys, innovatiivisuus, sosiaaliset kriteerit ja elinkaarikustannukset.

Toimenpiteet:

- Harkitsemme tapauskohtaisesti kuntalaisen hyödyn näkökulmasta, tuotetaanko palvelu julkisen organisaation kautta vai ostopalveluna.
- Kunta takaa yrityksille tasavertaisen mahdollisuuden tuottaa kunnan järjestämisvastuulla olevia palveluita ja päättää julkisiin hankintoihin selkeät periaatteet ja kriteerit.
- Kunta tiedottaa hankinnoistaan avoimesti ja ajoissa sekä järjestää yrityksille suunnattuja hankintatilaisuuksia, joissa esitellään kilpailutettavaksi tulossa olevia hankintoja. Ostot kilpailutetaan kohtuullisilla kriteereillä ja sellaisissa osissa, että myös pienet yritykset pystyvät antamaan tarjouksen.
- Elintarvikehankinnoissa on asetettava kriteeriksi sellaiset tuotantovaatimukset, joita kotimaisten tuottajien on noudatettava.
- Kunta ottaa käyttöön sähköisen hankintajärjestelmän.

7.4. Palveluseteli

Kunta voi lisätä paikallisten palveluiden tarjontaa ottamalla käyttöön uusia palveluseleitä ja laajentamalla jo olemassa olevien käyttöä, jotta kansalaiset voivat hyötyä niin yksityisten ja kolmannen sektorin toimijoiden osaamisesta. Palvelusetelit sopivat myös terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen, vapaan sivistystyön tukemiseen ja yritysten tukipalveluihin.

8. KOTEJA JA KOHTAAMISPAIKKOJA

Viihtyisä ja puhdas elinympäristö luo jo itsessään hyvinvointia. Asukkaille on luotava mukavia ja luontevia kohtaamispaikkoja myös asuinalueille. Yhdyskuntarakenne, jossa on tilaa asua, liikkua ja hengittää sekä yrittää ja tehdä työtä, syntyy osaavalla kaavoituksella. Tahdomme lisätä kuntalaisten mahdollisuutta vaikuttaa lähiympäristönsä viihtyisyyteen. Elinvoimainen kaupunkikeskusta lisää kaupungin vetovoimaa.

Tahdomme, että kuntalaiset voivat entistä kätevämmiin jo valmisteluvaiheessa vaikuttaa kaavoitukseen antamalla palautteita ja ideoitaan sekä osallistumalla keskusteluun. Kaavojen ja kaavamuutosten esittäminen visuaalisen selkeästi kunnan verkkosivuilla auttaa kuntalaisia osallistumaan valmisteluun.

Kasvukeskuksissa voidaan hillitä asumisen kustannuksia kaavoittamalla riittävästi tontteja asuinrakentamiseen. Kuntapäätäjillä on mahdollisuus vaikuttaa asumisen hintaan myös esimerkiksi kiinteistöveron sekä kunnan omistamien yhtiöiden kautta. Kaikessa rakentamisessa on huomioitava asuinalueiden, rakennusten kuin ihmisten elinkaari. Edistämme esteettömyyttä ja asuinalueiden täydennysrakentamista. Kannatamme puurakentamisen suosimista niin yksityisessä kuin julkisessa rakentamisessa.

Toimenpiteet:

- Kaavoituksessa on lisättävä toimivien yhteisöllisten tiloja, kuten leikki-, kiipeily- ja muita toimintapuitoja.
- Kunnan saamat palautteet on käsiteltävä kunnan elimissä avoimesti keskustellen, että turhilta valituksilta vältytään. Lupaprosessien on sujuttava jouhevasti ja niiden kestolle on asetettava aikarajat.
- Pidämme kiinteistöveron kohtuullisena ja edistämme edullista asumista niin vuokra- kuin omistusasunnoissa.
- Edistämme esteetöntä yhteiskuntaa, jossa ympäristö, rakennukset, palvelut ja joukkoliikenne ovat jokaisen, myös vammaisten henkilöiden, saavutettavissa.
- Tietojärjestelmät, opastukset, rampit ja liikenneväylät pitää rakentaa helpokäyttöisiksi. Hissien rakentamista ja korjausrakentamista on edistettävä.
- Esineiden internet voi auttaa palautteen antamisessa kunnan hallitsemista kohteista, kuten tiestön kunnosta, tai valaistuksen ja muun infrastruktuurin korjaustarpeista. Kannatamme nopeita Internet-yhteyksiä ja kunnan toimintojen järkevää digitalisaatiota ja robotisaatiota, mutta samalla on turvattava yhdenvertaiset palvelut heille, jotka eivät uuteen tekniikkaan halua tai kykene osallistumaan.

9. YMPÄRISTÖ, LIIKENNE JA ENERGIA

Lähiluonto on tärkeä osa asumisviihtyvyyttä. Tahdomme rohkaista suomalaisia luonnossa liikkumiseen, ja siksi edistämme laadukkaita ulkoilureittejä ja niistä tiedottamista esimerkiksi selkeiden verkkosivujen ja mobiilipalvelujen kautta. Sitoudumme ympäristön suojeluun ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen. Kunta on keskeinen toimija kiertotalouden, energiatehokkuuden ja kestäväen kehityksen edistämisessä. Kunnan tulee asettaa tavoitteet ilman, maaperän, vesistön ja ilmaston suojelemiseksi sekä ympäristöhaittojen, kuten melu ja sisäilmaongelmat, vähentämiseksi.

Toimiva joukkoliikenne tukee arjen sujuvuutta. Joukkoliikennettä on kehitettävä edullisemmalla hinnoittelulla sekä kuunnellen kuntalaisten tarpeita. On pidettävä huolta, että kohtuulliset joukkoliikenneyhteydet säilyvät myös harvaan asutuilla alueilla, vaikka markkinaehtoiselle liikennöinnille ei olisi edellytyksiä. Kannatamme modernien, kustannustehokkaiden joukkoliikenneratkaisujen, kuten kutsuliikenteen kehittämistä. Tulevaisuudessa odotamme ilman kuljettajaa toimivien ajoneuvojen hyödyntämistä, kunhan ne kehittyvät riittävän turvallisiksi. Kannatamme siirtymistä joukkoliikenteessä pois fossiilisista polttoaineista kohti ympäristöystävällisempiä energialähteitä, kuten sähköä, biokaasua tai vetyä. Pyöräteiden ja joukkoliikenteen kehittäminen on suurimmissa kaupungeissa myös ilmanlaadun ja liikenteen sujuvuuden kannalta tärkeää.

Toimenpiteet:

- Huolehdimme ympäristöstä ja edistämme luonnossa liikkumista. Kävely- ja pyöräteitä, ulkoilureittejä ja lenkkipolkuja tulee olla riittävästi.
- Puolustamme sujuvia joukkoliikenneyhteyksiä sekä alennuksia nuorisolle, opiskelijoille, lastenvaunujen kanssa kulkeville ja eläkeläisille. Kannustamme joukkoliikenteen käyttöä lisääviin kokeiluihin, esimerkiksi että ruuhka-aikojen ulkopuolella kulkeville tarjotaan edullisempia lippuja.
- Edistämme kunnan ja kunnan omistamien yhtiöiden toiminnassa kiertotaloutta, eli jätteenä luettu aines hyödynnetään järkevällä tavalla. Ellei muuta hyötykäyttöä löydy, jäte poltetaan jätteenpolttolaitoksissa sähkö- ja lämpöenergian tuottamiseksi. Energian tuotannon on oltava monipuolista, hajautettua, omavaraista ja kilpailukykyistä. Yhdyskuntien tuottaman energian talteenottoa ja uusiutuvan energian käyttöä on lisättävä.
- Julkisten rakennusten sisäilmaongelmat on kartoitettava ja tehtävä suunnitelma niiden poistamiseksi tai rakennusten korvaamiseksi uudella. Laadukkaalla rakennusvalvonnalla estetään vanhojen virheiden toistaminen korjaus- ja uudisrakentamisessa.

- Lisäämme puurakentamista julkisessa rakentamisessa. Rakennusten kosteutta voidaan mitata sijoittamalla rakennuksiin antureita.
- Sisäilmaongelmista kärsivien auttamiseksi on räätälöitävä yksilökohtaiset ratkaisut, jotka mahdollistavat asumisen, työnteon ja opiskelun.

Sisälllys:

Johdanto.....	2
1. Puhdasta politiikkaa ja asukasdemokratiaa....	3
2. Inhimillisempi ote peruspalveluihin.....	4
2.1. Arvostusta ikäihmisille.....	4
3. Tukea ja valinnanvapautta lapsiperheille.....	5
4. Koulutus on kunnan kilpailuvaltti.....	7
4.1. Peruskoulu.....	7
4.2. Lukiokoulutus.....	8
4.3. Ammattikoulutus.....	9
4.4. Nuorisotyö.....	9
4.5. Vapaa sivistystyö.....	10
5. Hyvinvointi tehdään lähellä.....	11
5.1. Liikunta ja vapaa-ajantoimi.....	11
5.2. Kulttuuripalvelut.....	12
6. Kotouttaminen kotikuntaan.....	12
7. Elinvoimaa kotikuntaan.....	14
7.1. Yrittäjäyys.....	14
7.2. Työllisyys.....	15
7.3. Julkiset hankinnat.....	15
7.4. Palveluseteli.....	16
8. Koteja ja kohtaamispaikkoja.....	17
9. Ympäristö, liikenne ja energia.....	18

Kristillisdemokraatit
ARVOISTASI POLITIIKKA.

Suomen Kristillisdemokraatit | puh. (09) 348 822 00
Karjalankatu 2 A | kd@kd.fi
00520 HELSINKI | www.kd.fi